

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Leonor Izagirre Iturbe

*Sukarrieta,
Bizkaia
(1921-2019)*

Aurkibidea

Biografia

Sukarrietako Arrospe baserrian jaio zen. Aita bertakoa zuen, harrobiko hargina; ama, ostera, Busturiko Madariaga dorretzekoa. Zazpi neba-arrebatan gazteena eta alaba bakarra izan zen. Primo de Riveraren garaitik XXI. mendera arteko Sukarrietako lekukoa izan da Leonor. Baserriko bizimodua ardatz izan zuen familia honek, Gerra Zibilaren eraginak hurbil ezagutu eta jasan zituen. Neba bat Agirre lehendakariaren eskolta izan zen eta Iruñeako San Kristobalgo gotorlekuan izan zuten preso. Beraiek jaioterrria utzi eta batetik bestera ibili ziren ebakuatuta: Bakio, Bilbo, Ortuella... Sukarrietako herriaren eta bertako bizimoduaren berri eman zigun [Itziar Goiri](#)gaz batera egindako elkarrizketan.

Zintak

SUK-005

- **Proiektua:** Sukarrietako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea - Zabarte Narbaiza, Ainhoa
- **Data:** 2014-04-15
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiola, Nerea

SUK-006

- **Proiektua:** Sukarrietako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea - Zabarte Narbaiza, Ainhoa
- **Data:** 2014-04-15
- **Iraupena:** 83 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Madariaga dorretzekoa zuen ama

- **Erref:** SUK-005/003
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:05:15. **Bukatu:** 00:06:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

<p>Leonorren ama Busturiko Madariaga dorretzeko alaba da, bertan jaiotakoa. Hainbat etxebizitza zituen dorretxeak eta baserri moduan funtzionatzen zuen.</p>

2. Sukarrietako harrobia

- **Erref:** SUK-005/006
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:07:21. **Bukatu:** 00:09:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Herri-lurrak eta lur pribatuak
- Lanbideak » Etxeginak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Leonor neba-arrebatan gazteena eta alaba bakarra izan zen. Bere nebak ez ziren etxean askorik egoten, kanpoan egiten baitzuten behar. Bere aitak harrobian egiten zuen eta ama ortuko eta baserriko lanez arduratzen zen. Leonorren aita harrobiko behargina zen. Harrobia non zegoen azaltzen dute. Gaur egun etxeak daude hor, Txatxarramendiko zubi aurrean.

3. Sukarrietako mugak, Sanikole

- **Erref:** SUK-005/007
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:09:31. **Bukatu:** 00:12:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Herri-lurrak eta lur pribatuak

Laburpena:

Harrobia Txatxarramendiko zubi aurrean zegoen. Sukarrieta eta Busturia arteko muga hor inguruan egon arren, lehenago horiek Sukarrietako lurrak zirela diote. Herriko mugan zabalak dira eta itsasadarraren beste aldera, Kanala auzora, ere heltzen da. Erdiko irlan eliza zegoen. Bi eliza nagusi zeuden herrian: Sanikole eta Sanindere. Horregatik, erdiguneari 'Sanikole' deitu izan diote bertakoek, ez dute 'Sukarrieta' edo 'Pedernales' erabili izan. San Nikolas eta Santanderretik ekarritako San Andresen omenezkoak dira elizok.

4. Itziarren ama Arana Goirenen emazteagaz kartzelan

- **Erref:** SUK-005/008
- **Iraupena:** 0:01:19. **Hasi:** 00:12:24. **Bukatu:** 00:13:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Sabino Arana Abiña auzoko ermitan ezkondu zen. "Sabiñesie" deitzen zioten bere emazteari, baina bigarren ezkontzerakoan galdu egin zuen ezizen hori. Itziarrek ama seme jaioberriagaz batera egon zen Gerra Zibilean kartzelan eta "Sabiñesie" ere eurekaz batera egon zen.

5. Arana Goirenen alarguna kartzelan

- **Erref:** SUK-005/010
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:14:20. **Bukatu:** 00:15:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Espainiako Gerra Zibilean Bilboko Maria Muñoz kaleko kartzelan egon zen Itziarren ama. Seme jaioberriarekin eraman zuten bertara. Han Sabino Arana Goirenen alarguna, Nikole Atxikallende, ere egon zen. Itziarren amak esan zion ez esateko Arana Goirenen alarguna zenik, bigarren senarraren alarguna zela baizik; izan ere, bigarrenetaz ezkondu zen.

Transkripzioa

-Ze egon zan zure ama kartzelan?

-Itziar: Nire ama kartzelan ume jaxo barridxegaz bi-hiru hillabete edo holan, ta tokau jakon jutie Maria Muñozera.

-Leonor: Saturraranen ez zien egon hor horrek?

-I.: Ez, horrek izen zien Maria Luisan ama ta.

-L.: A! Egixe! Maria Luisana ta, Celia ta Susana ta ezta?

-I.: Celia ta, baina jungo zien batetik bestera. Nik ez dakit gure amagaz baegoan, baegozan horrek edo horrek eroan ebezan zerera.

-L.: Saturraranera?

-I.: Saturraranera. Bueno, ba ama egon zan horregaz, "con la Nicole".

-L.: Nicole, Nicolasa, Nicolasa euki eban izena.

-I.: Nicolasa Achicallende. Eta esan eutson, "Zuk Nicole esan bihar dozu que no eres viuda de Sabino Arana" diño, ez jako konbeni horrerri "que es viuda de Sabino Arana".

-L.: Klaro, "porque si no le meten mas dentro".

-I.: "Zuk esango dozu zarela viuda de Alegria". Ze ezkondu...

-L.: Sí, despues ezkondu zan con Alegria.

-I.: Con Alegria, sí.

-L.: Con el tío de Mari Tere.

-I.: Bera zaharraue Alegria baiño ez dakit zazpi urte edo geidxau.

-L.: Bai, izengo zan. Ta kapitxena izen zan ademas.

6. Sabino Arana Sukarrietan bizi eta hil

- **Erref:** SUK-005/012
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 00:16:23. **Bukatu:** 00:19:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Sabino Arana Sanindere ikertzen etorri zen Sukarrietara. Herrira heldu zenean non bizi zen. Itziarren aititeren etxean bizi izan zen gerora alokairuan. Esnea saltzen zuen herritar batekin ezkondu zen. Itziar jaio zen etxean hil zen Arana Goiri. Leonorren aita haren hileta-elizkizunean egon zen.

7. Maisu gogorra, hagina apurtu zion

- **Erref:** SUK-005/015
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:24:30. **Bukatu:** 00:27:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Antzina jende asko bizi zen Sukarrietan. Orain gutxi eta kanpokoak. Elizak ere beterik egoten ziren. Eskolan ere ume asko batzen ziren. Itziarren batxillerra ere ikasi zuen, bere aitak ikastea nahi zuelako, baina horretarako Sukarrietatik irten behar zen. Leonorrek Sukarrietako eskolan izan zuten Mariano Blanco maisua aipatzen du, gogor jotzen zien. Berari hagin bat apurtu zion behin ez zuelako mapan leku bat kokatzen jakin. Valladolidekoa zen eta gerra aurretik izan zuten.

8. Sukarrietako antzerkiak

- **Erref:** SUK-005/018
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 00:28:57. **Bukatu:** 00:30:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Aisia » Kultura » Antzerkia

Laburpena:

Gerra aurreko maisua Mariano Blanco izan zen. Gerra hasieran Mundakara joan zen eta alkate izendatu zuten. Gerraostean, maistrak etorri ziren, Aurora eta Federica ziren horietako batzuk. Federicarekin antzerkiak egin zituztela gogoan du Leonorrek. Txatxarramendiko hotelean ere egiten ziren antzerkiak eta jende asko joaten zen ikustera. Barre egiteko antzerkiak ziren.

9. Sukarrietako dantza-taldea

- **Erref:** SUK-005/019
- **Iraupena:** 0:01:31. **Hasi:** 00:30:59. **Bukatu:** 00:32:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Irudiak grabatzen
- Aisia » Kultura » Dantza
- Aisia » Kultura » Antzerkia

Laburpena:

<p>Itziarrek dio don Tomasegaz ere antzerkiak egiten zituztela Kolonietan. Leonorrek, ostera, dantzak egiten zituztela don Tomasekin, hilandera baitzen. Horman ikus dezakegu orduko dantza-taldeko argazkia. Argazkia kanposantuan ateratakoa da, Jose Antonio Agirre bertara etorri zenekoa. Leonorren neba bat Agirre lehendakariaren eskolta izan zen.</p>

10. Leonorren neba miñoia, heriotza-zigorrera kondenatua

- **Erref:** SUK-005/020
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:32:30. **Bukatu:** 00:35:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Lanbideak » Polizia

Laburpena:

Leonorren neba bat Agirre lehendakariaren eskolta izan zen eta Iruñeako San Kristobalگو gotorlekuan izan zuten preso heriotza-zigorrera kondenatua. Orduan Itziarren amak lagundu zion Leonorren amari gutun bat idazten soldadutza polizia foral, miñoi, modura egin zuela idatziz.

11. Itziarren ama kartzelatik gaixo irten eta nebari bularra beste emakume batek eman zion

- **Erref:** SUK-005/021
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:35:00. **Bukatu:** 00:36:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Itziarren ama seme jaioberriagaz kartzelan izan zuten. Emakumeen Batzako presidente izan zen bere ama. Tifusak jota irten zen kartzelatik eta larri egon zen ama. Bitartean bere nebari herriko beste emakume batek eman zion bularra, Eusebiak, Betanzostarren ama.

12. Gerrako ebakuazioa

- **Erref:** SUK-005/022
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:36:37. **Bukatu:** 00:37:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Gerra garaian Leonor ebakutatuta joan zen herritik kanpora bere bi lehengusina lagun zituela. Agirre lehendakariaren eskolta zen bere neba bat eta hark lagundu zien. Sukarrietatik Bakiora joan ziren handik Bilbora eta Ortuellara joan aurretik. Ortuellan koinata eta haren umeekin egon zen, miñoien kuartelean. Egoera txarrean egon ziren, zubi azpian ere egin behar izan zuten lo.

13. Jaioberrian patinean ezkutatuta

- **Erref:** SUK-005/023
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:37:45. **Bukatu:** 00:39:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Itziarren neba Gernikako bonbardaketa izan zenean jaio zen. Beste jaioberri batekin etxeko patinean gorde zuten, han koltxoiak jarrita bonbetatik babestuago egongo zirelakoan.

14. Neba presoaren umeak jagoten

- **Erref:** SUK-005/024
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:39:32. **Bukatu:** 00:42:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Leonor eta bere lehengusinak neskak zirelako joan ziren ebakutatuta gerra garaian. Miñoia zen bere nebak gomendatuta egin zuten alde, izan ere mairuen beldur ziren, hauek neskak gazteak erasotzen zituztelakoan. Ortuellako miñoien kuartelean egon ziren eta han azaldu zitzaizkien gero bere ama eta izeko ere. Handik Carlton hotelera joan ziren, han egon baitzen bere neba, Eusko Jaurjaritza egoitzan. Bere nebak bi ume txiki eta emaztea ere zituen han eta ume bat beraiekin bueltatu zen etxera. Neba preso eraman zutenean Iruñeara, koinata ere Iruñeara joan zen neskame eta Leonorrek zaindu zituen bere bi ilobak.

15. Ebakuazioan erasoan erdian kalera irten zenekoa

- **Erref:** SUK-005/026

- **Iraupena:** 0:02:48. **Hasi:** 00:43:01. **Bukatu:** 00:45:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Leonor eta bere lehengusinak neskak zirelako joan ziren ebakuatuta gerra garaian. Miñoia zen bere nebak gomendatuta egin zuten alde. Ortuellara zahiz beteriko kamioneta batean eraman zituen nebak. Ortuellan txarto pasatu zuten. Behin zeuden lekutik irten zen lehengusina batekin kanpaiak entzuterakoan. Teniente batek kalean ikusi eta zakuz beteriko babesleku batean sartu zituen. Tarte hartan, beste lehengusinak eta koinatak hilda zeudela uste zuten.

16. Salatari bategatik Sukarrietako emakumeak kartzelan

- **Erref:** SUK-005/031
- **Iraupena:** 0:02:41. **Hasi:** 00:48:29. **Bukatu:** 00:51:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Sukarrietako emakumeak herriko beste emakume batek salatu ostean kartzelaratu zituzten. Itziarren amak hilabete gutxi batzuk egin zituen barruan, baina beste batzuk urte luzez egon ziren. Larrinagako eta Saturrarango kartzeletan egon ziren. Itziarren koinata bati 50 pezetako isuna jarri zien "Edurne" izenarekin sinatu zuelako.

17. Kartzelako ezkutuko mezuak fardel zikinen artean gordeta

- **Erref:** SUK-005/032
- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:51:10. **Bukatu:** 00:53:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Kartzelan zeudenak han egindako eskulanak bidaltzen zituzten etxera. Itziarren ama seme jaioberriaz egon zen kartzelan. Aita bilbotarra zen eta haren familia joaten zen bertara oihalezko fardelak eramatera. Fardel zikinen artean ezkututzen zituzten ezkutuko mezuak. Don Antonio abadeak ere antza, galtzerdietan sartuta ateratzen zituen mezuak. Abade hori ere preso egon zen Leonorren senarragaz batera.

18. Batzokian batzen ziren dantza-taldekoak

- **Erref:** SUK-005/036
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:58:17. **Bukatu:** 00:59:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza
- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak

Laburpena:

Sukarrietako batzokia non zegoen azaltzen dute. Bertan entseatzeko zuten dantza-taldekoek.

19. Gerran dantza-taldeko arropak lurperatu

- **Erref:** SUK-005/037
- **Iraupena:** 0:00:42. **Hasi:** 00:59:22. **Bukatu:** 01:00:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Dantza-taldeko arropak Abelinak egiten zizkien. Gerra garaian, arropa guztiak kaxa batean sartu eta lurperatu egin zituen inork ez harrapatzeko. Gauza asko gorde zituzten horrela eta gero alferrik galdu ziren.

20. Uhagonekoei dena errekiatu eta semea fusilatu

- **Erref:** SUK-005/039
- **Iraupena:** 0:02:38. **Hasi:** 01:00:43. **Bukatu:** 01:03:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:

Gerra hasi zenean batzokia zarratu egin zuten. Han bizi zirenak, "Aguazillenekuek", ez ziren EAJ-PNVkoak. Uhagon jauregikoei gauza asko errekiatu zizkien. Leonor bertan lan egindakoa zen ezkondu aurretik eta jendeak hango alfonbra luzeak zatika moztu eta eraman zituela du gogoan. Uhagoneko seme bat, Josetxu, fusilatuta hil zuten Bilbon.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-04-03

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com